

IN MEMORIAM

Antal Árpád professzorra emlékezve

Antal Árpád (Nyújtód, 1925. július 24. – Kolozsvár, 2010. július 6.) irodalomtörténész, egyetemi tanár, az Erdélyi Múzeum-Egyesület egyik újraalapítója (1990), tiszleti tagja (2004), I, Nyelv-, Bölcsészet- és Történettudományi Szakosztályának 1990 és 1994 közötti elnöke száz éve született. Emlékezzünk szakmai igényességére, emberi tartására, áldozatos életére!

A kolozsvári Bolyai Egyetem magyar–francia–néprajz szakára iratkozott be az alapítás évében (1945-ben), és Gunda Béla kutatócsoportjában el is kezdte néprajzi kutatásait Györgyfalván. „Engem Gunda tudott leginkább munkába állítani” – jelentette ki Tánzos Vilmosnak 2003-ban adott interjújában. Első szakpublikációja másodéves korában a Bolyai Tudományegyetemen kiadott, magyar és román nyelvű *Miscellanea Ethnographica* 1947-es számában arról szólt, hogyan élt a betlehemezés a nyújtódiak emlékezetében. Szűkebb pátriája jobb megismertetésére törekedett akkor is, amikor publikálta *Nyújtód, Szászfalu és Sárfalva helynevei* című dolgozatát (Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények, 1987/1).

Kötelező katonai szolgálatát Bákóban töltötte. Moldvában is végzett néprajzi kutatást. Moldvában a magyar iskolák létrehozását segítette elő.

Kolozsvárt Móricz-kollégista volt. Gyermekkorától kezdve szerette a verseket, ő maga is szívesen rendezett az egyetemi diákság részvételével versműsorokat az 1950-es években. 1956-ban Danielisz Endrével a szalontai Arany János Emlékmúzeum átrendezését vállalta el.

Visszaemlékezése szerint az 1950-es évek elején Szabédi Lászlóval középiskolai tanmenetet állított össze, de a továbbiakban is tankönyvek, szöveggyűjtemény írásában vett részt a legszigorúbb cenzúra idején (1958-ban társszerzésben írott tankönyv terjesztési engedélyét a megjelenése után kevéssel visszavonták). 1973-ban publikált líceumi irodalomtankönyvét 1978-ig évenként újra kiadták.

Irodalomból a népi írókat olvasta szívesen. Érdekelte szűkebb pátriája, a Székelyföld története (benne olyan személyiségek munkássága, mint Szentiváni Mihály, Kriza János vagy Földi István). Tanulmányokban mutatta be és értelmezte pályájukat: Szentivániét kismonográfiában (Bukarest, Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, 1958.), Krizaéét egy háromszerzős kötetben (A. Á., Faragó József, Szabó T. Attila: *Kriza János – három tanulmány*. Bukarest, Irodalmi Könyvkiadó 1965; átdolgozva: Kolozsvár, Dacia Kiadó, 1971), Földi István tanárét Kézdivásárhely egy korszakára vonatkozó könyv fejezetében: *Közelképek Földi István „életregényéből*. In: Földi István: *Századelő az udvartereken*. Rendhagyó szociográfia. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2004, 5–24.).

Érdekelte a romániai magyar könyvkiadás alakulása (a kérdésben való tájékozottságára utal Monoki István megkésétt, fontos kötetéről szóló ismertetője az Erdélyi Múzeumban (*A fél százada várt Monokiról*, Magyar könyvtermelés Romániában (1919–1940). Összeállította Monoki István. I. kötet. Könyvek és egyéb nyomtatványok. EME Kvár, OSZK Bp. 1997). A Nyelv- és Irodalomtudományi Közleményeknek, a Román Akadémia magyar nyelvű tudományos folyóiratának szerkesztője, 1986-tól főszerkesztő-helyettese volt.

Foglalkoztatta a rá nagy hatást tett egyes személyiségek életútja (például Márton Ároné, György Lajosé – ez utóbbiról monográfiát publikált 1992-ben az Erdélyi Múzeum Erdélyi Tudományos Füzetek sorozatában).

A könyvek szűkös volta és a Magyarországról való könyvimport tilalma idején a magyar irodalom – főleg 19. századi – klasszikusainak műveit rendezte sajtó alá és látta el bevezetővel széles olvasóközönségnek szánva. Arany és Petőfi levelezését is publikálta.

A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelv- és Irodalom Tanszékén tanszékvezetői feladatokat is ellátott. Tanárként szakdolgozatokat irányított, időskorában doktori disszertációk irányítására is felkérést és jogot nyert. (Ezek jegyzékét közöljük a mellékletben.)

Tánczos Vilmos életútinterjúját készítette vele, ez a kísérlet eddig Antal Árpád élete és munkássága eddig legátfogóbb bemutatása; a Székelyföld folyóiratban jelent meg folytatásokban (*A történések színe és visszája. Tánczos Vilmos beszélgetése dr. Antal Árpád irodalomtörténész professzorral*, 2003, 6–9. sz.), utóbb könyvfejezetként *A történések színe és visszája. Beszélgetések erdélyi tudósokkal, Székelyföld Alapítvány, 2024*. Itt olvasható az életút sommás és találó jellemzése – a kérdező, egykori tanítványtól –: „mintha a sors arra választott volna ki, hogy a történelmi események tanúja légy”. Pedig cselekvő etika volt az övé; amikor elvállalta az EME I. szakosztálya vezetését, ezt mondta: „az elvtelen és haszontalan pörök üresjárata helyett, amiből ugyancsak bőven van részünk mostanság, inkább a csendben végzett szívós, kitartó munkára esküdnék”. (Megszívlelendő egész – program értékű bevezetője Benkő Samu Nagy Gézáról szóló előadásához: *Antal Árpád megnyitója a Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály első felolvasóülsésén* (1991. február 15.) – EM 1991.

A professzor változó történelmi-politikai körülmények között értelmiségi szerepeiben becsületesen helytállt. Reménykedjünk egy, a munkásságát részletesebben feltáró monográfiában, de addig emlékét is illesse méltó tisztelet.

Melléklet

A. Antal Árpád szakirányításával készült záróvizsga (államvizsga)-dolgozatok, amelyek ma a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara magyar tanszéki könyvtárában fellelhetők:

1. KÉZSMÁRKY Judit: A Kemény Zsigmond Társaság tevékenysége a XIX. század folyamán 1961.
2. HEISZLER Ferenc: Dózsa György alakja a XIX. század magyar irodalmában 1962.
3. FARKAS Ágoston: Az irodalmi élet és a sajtó kezdetei Arad városában 1962.
4. ÁBRAHÁN DÉNES Anna: Mikszáth Kálmán elbeszélései és a népköltészet 1963.

5. MURVAI László: Petelei István novellái 1965.
6. MOLNOS Lajos: Indali Gyula élete és munkássága 1966.
7. HOMMER Judit: Petelei István novellisztikája 1968.
8. ZÁGONI Attila: A népköltészet szerepe Mikszáth Kálmán, Különös házasság című regényében 1968.
9. SÁNDOR Kálmán: Vörösmarty kisebb epikai költeményei 1970.
10. MÁRTON Ibolya Ágnes: Az önkényuralom kori naptárak irodalmi anyaga 1975
11. BEKE Mihály András: „Hit és tudás”: a madáchi tragikus optimizmus értelmezése Szakírányító.: Antal Árpád, Cs. Gyimesi Éva 1980

B. Antal Árpád témavezetésével elkészült és sikeresen megvédett doktori disszertációk:

- EGYED Emese: Barcsay Ábrahám élete és munkássága 1996.
 MOLNÁR BODROGI Enikő: Jósika Miklós műveinek fogadtatástörténete 1999.
 SZABÓ Zsolt: Szentimrei Jenő élete és munkássága 2000.
 PLETL Rita: A döblingi Széchenyi eszmevilága és stílusa: (az önismeret vonzásában)/ 2001.
 NAGY Zsófia Borbála: Női szerzők a 18–19. század fordulójának magyar irodalmában: 1772-1825 2005.
 KIRÁLY Emőke: *Aranka György, az író és tudományszervező* 2006.
 JÁNOS Szabolcs: Az érzékeny színház: a magyar színjátszás a 18–19. század fordulóján 2006 .
 BARTHA Katalin Ágnes: Shakespeare Erdélyben: XIX. századi magyar nyelvű recepció 2009.

EGYED EMESE